

L'HONOR A LA DERIVA

La història dels duels, el dia que es pugui escriure sense plànyer-hi volums, tindrà un interès fora de mida. Hi ha en la matèria elements romàntics, d'enjòlit, d'intriga policíaca i de drames d'amors desesperats.

Un cop s'arriba en aquesta conclusió, cau pel seu propi pes que tothom hauria d'aportar-hi les informacions que posseeixi. Endut per aquesta crida, em sento obligat a explicar un cas verídic, del qual en tinc notícia per transmissió oral familiar.

L'any 1903, a Premià de Mar, va haver-hi un desafiament entre un coronel de l'exèrcit francès i un representant de la burgesia local que pertanyia, a més, a la petita noblesa del país. Les causes del conflicte han quedat fosques: no se sap si fou per culpa d'una manilla mal entesa o per una qüestió de diferències en jutjar conductes femenines. El cas és que els dos homes es van desafiar i aquí, degut a les puntimirades lleis de l'honor, va produir-se una situació digna d'estudi. El coronel francès feia tres anys que passava una part de l'estiu a Premià, a la llar d'un amic que hi tenia residència espaiosa, però de jardí petit. A l'hora de triar arma i escenari (requisits puntuals especificats en els reglaments) el coronel va escollir arma -el sabre-, i el prohom local, entorn: el jardí de casa seva, que era gran, amb flora variada, tres palmeres i un estany amb mitja dotzena d'ànecs. Hi havia lloc de sobres perquè l'honor hi campés i el sabre no s'hi sentís encongit.

De bon matí, els duelistes i els padrins es van reunir al lloc previst, amb un aire de transcendència col·lectiva que feia

feredat. El burgès de petita noblesa havia enviat la família a casa d'uns parents que vivien a Vilassar. Havia esbandit la parentela (valgui l'expressió) per tal de gaudir de llibertat de baralla, sense la nosa de planys i esveraments d'éssers estimats, una possibilitat que sempre pot lligar de mans a l'hora de clavar-se fulles esmolades.

Bé: va començar el duel, sense presses, amb la sonsònia que sol encomanar la falta de ganes de prendre mal. A desgrat que només trencava l'alba, l'estiu ja havia encetat la jornada i alguns insectes matiners zumzejaven, les olors s'ensenyorien del jardí i hi arribava una sentor de mar que esbatanava els sentits. Els rivals no s'ho deien l'un a l'altre, però la veritat és que matar-se els feia una mandra enorme.

I apa, apa... Cop de metall va, cop de metall ve, i vinga fer passos que semblaven més de ballet que no pas de combat fins a les últimes conseqüències. Un dels testimonis va renyar un company seu que començava a explicar acudits verds, com en els enterraments, però no aconseguí de fer-lo callar. Al final, desenganyat, el reprensor va riure dissimuladament, com els altres.

La calor ja queia a plom damunt tot el jardí. En plena esgrima, el coronel es va acostar massa al petit llac i, a més de sobresaltar els ànecs, va estar a punt de caure-hi. "Vagi amb compte", li digué el seu antagonista. "Aquestes aigües semblen inofensives, però els rocs del fons són traïdors."

-Gràcies -respongué el militar francès, amb una inclinació de cap i un gest ritual del sabre.

Tot era civilitzat, normal, de bella època. Ja feia prop de tres quarts d'hora que maldaven i cap dels dos contendents no s'havia ni tan sols escabellat, però els delatava algun signe de

cansament. Es va sentir el campanar del poble que marcava el temps i el burgès català va alçar el braç que no aguantava l'arma i digué:

-Alto! He d'anar un moment al lavabo, perquè no puc estar pel que faig...

I adreçant-se a un dels presents, va donar-li el sabre i va afegir:

-Valentí, substitueix-me per un instant, que torno de seguida.

En Valentí era el majordom fidel, l'home de confiança. Es va treure la jaqueta i, arromangant-se les màniques de la camisa, digué que faria el que podria, però que allò no era pas el seu fort. Agafava el sabre com si cremés, feia l'efecte que el llençaria d'un moment a l'altre. Tothom patia.

El prohom català va travessar el tros de jardí que el separava de la casa i va entrar a l'edifici per una porta lateral, petita en comparació amb els grans accessos a la residència, que tenien escala pròpia i estàtues de bronze a cada banda. No va trigar pas gaire a reaparèixer, però en incorporar-se novament al grup constata que s'havien produït canvis sensacionals.

El coronel jeia estès a terra (allò que se'n diu "tan llarg com era"), amb el sabre de l'adversari clavat al pit. L'arma sobresortia, arrogant, amb un aire insolent de cantar victòria.

-Què has fet, Valentí? -exclamà el senyor, esgarriat-. No et puc deixar de petja ni un moment! ... es va reunir al ... col·lectiva que feia

En Valentí, compungit, va dir que ell no hi tenia cap culpa. "S'ho ha fet tot sol", digué. "Com que no s'estava quiet, sense deixar la seva dansa d'esgrimista, ha ensopegat amb una pedra i m'ha caigut al damunt. Instintivament, l'he volgut protegir amb el sabre i se l'ha clavat de la manera més bèstia. Ni tan sols no m'ha donat temps d'enretirar-lo.

(Després d'una pausa breu, en Valentí va reprimir l'amo:)

-Ja vaig dir-li, fa temps, que havíem de netejar el jardí i treure'n les pedres inoportunes, perquè un dia tindriem un disgust. I miri, ja el tenim! a l'altre, però la veritat és que mator-se els feia una mandra enorme.

El petit grup de padrins provava de refer-se de l'esbalaïment inicial. Voltaven el cos del duelista, s'ajupien, el palpaven i es tornaven a alçar. La cosa certa és que no sabien què fer-hi.

-I ara què? -va preguntar el farmacèutic del Premià d'aquella època, que feia de padrí del coronel.

Com que s'adreça amb la mirada a l'amo de la casa i, a més, com que tots els presents també se'l menjaven amb els ulls, el cuitat digué:

-A mi no em mirin amb aquestes cares, perquè tot us ho heu fet vosaltres. Quan ha passat aquesta desgràcia, jo no hi era...

-Doncs per què se n'anava -va respondre-li amb duresa el farmacèutic-. Hi ha coses que no es poden deixar a mig fer.

El burgès local va riure, forçadament, i replicà: "No em sé avenir que això tingui la barra de dir-m'ho vostè, que em ven regularment un diurètic poderosíssim!"

El desconcert inicial s'anava convertint en mal humor. En casos així sempre hi sol haver algú que prova d'evitar que l'emmurriament es converteixi en irritació i que aquesta degeneri en picabaralla. En aquella ocasió, fou el majordom Valentí qui va prendre a càrrec seu l'amorosament de l'episodi.

-Ja em dispensaran -digué-, però encara que no ho sembli, jo sóc el més aliè a tot aquest bullit. Tenim dos duelistes per pròpia voluntat i els padrins respectius, el conjunt reunit aquí en ús del lliure albir. Jo, en canvi, sóc persona manada. La meva obligació, en aquestes hores del matí, consisteix en untar mantega als panets de Viena del desdèjuni familiar. Oi que m'entenen?

-No. Què vols dir? -volgué saber l'amo de la casa, enfurrunyat.

-Que sóc l'únic neutral i que, segons com es miri, em pertoca a mi proposar serenament una mica d'ordre. Tots vostès estan massa atabalats...

"Ah, sí?" (va interrompre'l el burgès premianenc). "I que ens suggereixes, tu que ets tan savi?"

-...En primer lloc, ocupar-nos del cadàver. És el principal protagonista. Penso que cal posar-lo en net de seguida, puntualitzar la seva situació legal des d'ara. El seu estat civil, com si diguéssim. En aquest punt, el senyor metge aquí present ens pot ajudar moltíssim...

El doctor de la localitat feia de padrí del coronel, però havia volgut deixar ben clar que ell no prenia partit per ningú, i que si havia acceptat l'encàrrec era, més que res, perquè ja se sap que en tots els duels pot passar-hi una desgràcia i que la presència d'un metge hi és gairebé obligada.

El facultatiu tenia un caràcter més aviat eixut, extremadament seriós, i tots van pensar que refusaria la insinuació amb brusquedat. Però no fou així.

-En Valentí té raó -digué-. És necessari certificar degudament el traspàs d'aquest ciutadà que, per torna, és estranger. És ben mort, d'això en dono fe. Però per quina causa? Què puc autenticar que no ens porti maldecaps a tots nosaltres? Perquè, si hem d'ésser francs, tots hi estem embolicats...

-Tu rai! -exclamà el farmacèutic-. Em consta que en qüestió de daurar les píndoles que receptes en saps un niu.

El farmacèutic i el metge es tutejaven, perquè havien anat junts a la mateixa escola. Es permetien mútuament bromes que no haurien tolerat dels altres.

-Tenim un avantatge -apuntà el doctor-. El coronel era vidu, sense fills i no tenia parents. L'últim que li quedava, el seu germà gran (molt més gran que ell) va morir a la batalla de Solferino. Però tot això no m'ajuda pas a l'hora de certificar la causa de la defunció.

"I si hi posàvem que ha mort d'una punxada?", proposà en Valentí. I el metge respongué que no, perquè les punxades solen ésser l'avis del mal, però no pas el mal que mata. "I què tal un accident?", va insistir el majordom.

-Sí. Aquí hi pot haver matèria. Si aconseguíssim que ens deixessin enterrar el coronel per aquests entorns (no crec que a França hi hagi ningú que tingui l'avidesa de reclamar-lo), encara ens en podríem sortit.

Els congregats, llevat del difunt, van respirar a fons., perquè en casos de compromís, hi ha una tendència general a

deixar-ho tot en mans dels voluntaris a carregar-se els neulers. El doctor va escriure (amb aquella lletrota professional difícil d'entendre) que la causa de la mort havia estat un accident de jardí. Amb papers arreglats van enterrar el coronel al petit cementiri de Vallromanés (que en aquella època era una monada), i els documents que van enviar a França no foren objectats per ningú.

Poc temps després, el burgès va dir al metge que li estava molt agraït. No hi de què, però em satisfà que m'ho digui. A vegades la gent no es fa prou càrrec que, a més de mantenir saluts i de salvar vides, els metges podem pedaços de consideració a moltes honres. -Ho. Què vols dir? -volgué saber l'amo de la casa, enfurrunyat.

I es van estrényer les mans efusivament, impregnats de comprensió i de cordialitat. I que, segons com es miri, en pertoca a al proposar seranament una mica d'ordre. Tots vostres estan mides atchats.

Pere Calders

"Ah, sí." (se interrompé el burgès premiazenc). "I que els suggerís..."

El doctor de la localitat feia de padri del coronel, però havia volgut deixar ben clar que ell no prenia partit per ningú, i que si havia acceptat l'encàrrec era, més que res, perquè ja se sap que en tota via duals pot passar el una desgràcia i que la presència d'un metge el es gairebé obligada.

El doctor de la localitat feia de padri del coronel, però havia volgut deixar ben clar que ell no prenia partit per ningú, i que si havia acceptat l'encàrrec era, més que res, perquè ja se sap que en tota via duals pot passar el una desgràcia i que la presència d'un metge el es gairebé obligada.